

Leele Välja

OÜ Arhitektuuriväljad

Tegevusluba **V238/2005-P**

Tallinna kesklinna väärtuslikud hooned

Tallinn 2020

SISUKORD

<i>Sissejuhatus.....</i>	<i>2</i>
<i>Tsaariaegsed elamud.....</i>	<i>3</i>
<i>Tööstusarhitktuur.....</i>	<i>14</i>
<i>Sotsiaalia ja kroonu.....</i>	<i>21</i>
<i>EW aegsed korterelamud.....</i>	<i>25</i>
<i>EW aegsed väikeelamud.....</i>	<i>39</i>
<i>Avaliku funktsiooniga hooned.....</i>	<i>43</i>

Sissejuhatus

Käesolev töö on koostatud Tallinna Linnaplaneerimisameti tellimusel seoses koostatava Kesklinna linnaosa üldplaneeringuga. Töös on vaadeldu varasemat perioodi, kuni 1940. Hilisema perioodi kohta on tellitud eraldi töö. Töös ei ole käsitletud hooneid, mis ühel või teisel viisil on juba kaitsemeetmetega hõlmatud (riiklikud kultuurimälestised, Tallinna vanalinna muinsuskaitseala, miljöövärtuslikud hoonestusalad ja hooned, mis on praegu juba käsitletavad väärtuslikena vastavalt arcgis kaardikihile Tallinna väärtuslikud hooned). Mõningal määral on töös hooneid, mis jäävad eelnimetatute kaitsevööndisse juhtimaks tähelepanu, et mõned neist vajaksid ehk ka enamat väärtustamist ja kaitset.

Töö koostamisel on lähtunud hoonete arhitektuursest, aga ka ajalooväertusest ja peetud silmas ka nende linnaruumilist asetust. Miljöövärtuslikku hoonet, mida ümbruskond ei toeta, pole esile toodud, rohkem tähelepanu on pööratud hoonetele, kus tekivad ansamblid vm kooslused, mis võimaldavad ajaloolist hoonestust vaadelda saarekesena muutuvas linnaruumis. Sellised saarekesed on linnaruumi mitmekesisuse ja kasutuspraktikate seisukohalt olulised ja nii ei ole nende tähtsus ainult arhitektuuri- ja asustusajaloo vallast, vaid hoopis olulisem.

Töö on jagatud tüpoloogiliselt neljaks: elamud, tööstusarhitektuur, sotsiaalia ja kroonu ning avaliku funktsiooniga hooned. Neist vaid eamad, mis moodustavad käesolevas töös esile toodud hoonete põhimassi, on jagatud veel eraldi tsaariaegseteks ja EW aegseteks ning lisaks veel ka suurteks korterelamuteks ja väikeelamuteks.

Arvestades eelpoolmainitud juba olemasolevaid kaitsemeetmeid on kesklinna osa pärand suhteliselt hästi kaitstud, siiski leidis terve rida üksikobjekte, mis vajaksid teadvustamist ja hoidmist ning isegi üks terve tänav (Kappeli), mis vääriks liitmist Torupilli miljöoalaga (küll eraldi saarekesena). Hoonete juures, mida oli juba mainitud töös XX sajandi väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs. Tallinn (Liis Kibuspuu, 2009), aga mida ei ole märgitud väärtuslikuna Tallinna väärtuslike hoonete kaardil ja mis käesoleva töö autori meelest siiski seda vajaksid, on märke varasema mainimise kohta lisatud.

Olulise probleemina torkab silma segadus riiklikus kultuurimälestiste registris. Nii mõnelgi pool tuleb kannete sisust välja, et mälestisena on kirjas üks aadress, registri täitja on arvanud aga, et see hõlmab enamat hooneid vms (Tõnismägi 5A, Lootsi 10 jt). Üks põhjus võib olla, et aadresside muutudes pole registrit muudetud vms. Paraku tähendab see seda, et kohtuvaidluse korral on need hooned siiski pigem kaitseta. Kindlasti vajaks kogu Tallinna puudutav registriosa detailset ülevaatus, et kas need hooned mis on de jure kaitse all, on ikka need, mida tegelikult kaitsta soovitakse.

Tsaariaegsed elamud

Tsaariaegsed elamud moodustavad olulise kihistuse kesklinna arhitektuuris. Nende väärtus on eelkõige asustusajalooline—need annavad infot piirkonna värika vanuse ja möödunud aegade kohta. Kuigi küllalt arvestatav osa tsaariaegsetest elamutest on kaitse all riiklike kultuurimälestistena või haaratud miljööalade koosseisu on siiski terve hulk, mis üksiku või paarikaupa paiknedes on olulised linnaruumis. Mitmel pool, kus domineerivad juba nõukogudeaegsed ja 21. sajandi hooned (Paldiski mnt linnapoolne ots, Keldrimäe, Tartu mnt ja Juhkentali vaheline ala jne) on need olulised märgid linnaruumi varasematest kihistustest. Lisaks sellele pakub tsaariaegse hoonestuse mõõtkava olulist vaheldust kaasaja hoonemassiividele ka ruumilises mõttes, lisades nii mitmekihilisust ja tuntavalt inimmõõtmelist miljööd tänavaruumis. Nende säilitamine on nii mõnigi kord olulisem linnaruumilises aspektis kui arhitektuuriajaloolises. Siiski on järgneva loetelu hulgas ka mõned hooned sellised, mis vääriskid riikliku kultuurimälestise staatust.

Tsaariaegsed kiviellamud

Aadress	Ehitusaeg	Arhitekt	Omanik ja/või kasutus	Väärtushinnang ja põhjendus	Foto
Narva mnt 20	1903 1934	K.Wilcken, neljas korrus B. Tshernov	Elamu	VÄGA VÄÄRTUSLIK Silmapaistev näide tüüpilisest historitsistlikust kivist üürimajast. Linnaehituslikult oluline roll – ruumiliselt sobilikuna on see hea näide piirkonna ajalooliste kihistuste mitmekesisuse esindajana linnaehituslikel kaalutlustel, kui mõlemale poole olid kerkinud kõrgemad majad. NB!! Projektis on ka arhitekti juhised värvilahenduse kohta!!!	

Tõnismägi 5A	1909	A,Hoynigen-Huene	Algselt elamu, hiljem kliinik, siis Justiitsministeerium, praegu Haridusministeerium	VÄGA VÄÄRTUSLIK Silmapaistev juugendstiilis üürimaja, mis oma arhitektuurikeelelt seostub põhjamaise rahvusromantismi tõlgendusega. Ainulaadne meie arhitektuurimaastikul. MK registris on kaitse all naaberhoone Tõnismägi 5. Lugesdes teksti paistab, et arvatakse et sinna hulka kuulub ka 5A. <i>De jure</i> see paraku siiski nii ei ole.		
Paldiski mnt 11	1896	N. Thamm 	Nelja korteriga kivist üürimaja, omanik Jakob Kraut	MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Näide tüüpilisest 19. sajandi lõpu üürimajast, mis oma stiilikäsituselt esindab nn kroonu-historitsismi. Väga banaalselt rekonstrueeritud. Soovitav säilitada paelaos välisseinad		
Paadi 4				MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Efektse esifassaadiga elamu (ülejäanud küljed ei ole selgelt eksponeerimiseks mõeldud), millel on linnaehituslik roll Siimeoni kirikut toetada. Säilitada esifassaad.		

Tartu mnt 81	1910	M. Klibanski	Elamu	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK</p> <p>Eelkõige toetavas rollis väärtuslikula saunamajale Tartu mnt 73 toetades sellega Tartu mnt tsaariaegse kihistuse linnaruumilist loetavust. Oluline on säilitada Tartu mnt poolne fassaad.</p>	
Tartu mnt 62	1910		Elamu	<p>VÄÄRTUSLIK</p> <p>Näide n.ö tavalisest juugendelamust, mis linnaehituslikult panustab samasse kihistusse, kui kõrval paiknev, juba väärtuslikuks tunnistatud hoonetega Tartu mnt 62 ja Lauulupeo 1</p>	

Tsaariaegsed puitelamud

Address	Ehitusaeg	Arhitekt	Omanik ja/või kasutus	Väärtushinnang ja põhjendus	Foto
Paldiski mnt 19	Enne 1886	Projekti ei õnnestunud leida	Elamu	VÄGA VÄÄRTUSLIK Silmapaistev näide esinduslikust puitelamust 19. saj II poolest. Neorenesanslikud kaaravad viitavad esinduslikele eluruumidele II korrusel. Oluline roll Paldiski mnt vanema asustusjaloo kirjeldamisel – tänaseks on see ainus puitelamu, mis piirkonna esinduslikust puithoonestusest on säilinud.	
Toom-Kuninga 12	1882, juurdeehitus 1899	N Thamm		VÄGA VÄÄRTUSLIK Hea näide 19. sajandi esinduslikumatest puitelamutest. Väga hästi restaureeritud. Omab olulist toetavat rolli kahe pool paiknevate mälestiste (Toom-Kuninga 10 ja 14) jaoks, moodustades nii silmapaistva ansambli kajastamiseks piirkonna varasemat asustusajalugu ja arhitektuurset mitmekesisust.	

Kreuzwaldi 29	1911	A.Uesson	Elamu Jakob Richmanni üürimaja	VÄÄRTUSLIK Hea näide I MS eelsest ehitustraditsioonist, kus erinevalt naaberpealinnadest jätkati ka parema taseme üürimajade ehitamist puidust. Hästi restaureeritud algse projekti järgi.	
Kaupmehe 17/1 ja 17/2	20. saj A		Elamud	VÄÄRTUSLIKUD Hea näide I MS eelsest, kus erinevalt naaberpealinnadest jätkati ka paremate üürimajade ehitamist puidust. Hea näide varasemast hoonestusest piirkonnas. Toetab mälestisena kaitstavat hoonet Kaupmehe 8.	
Tatari 7	1912	E. Boustedt	Elamu	VÄÄRTUSLIK Piirkonnas, kus 19. sajandi kihistus on praktiliselt hävinud omab 20. sajandi alg-aastaid esindav elamu märkimisväärset ajaloolist rolli. Hea näide sajandialguse heimatstiilist, peegeldab hästi Tallinna eripära, kus erinevalt naaberpealinnadest olid ka esinduslikud korterid puitmajades.	

<p>Jakobi 22,24, 24 A</p>	<p>1911</p>	<p>M. Klibanski</p>	<p>Lenderi tüüpi elamud.</p>	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Väärtus seisneb ansamb- lilisuses. Juhkentali piirkonna vanemate puumajade näide. Jakobi tänav on ainus tee, mida mööda on bussijaamast jala kesklinna meeldiv liikuda. Ajastute vaheldumine tee-konnal on ruumiline väärtus – siin kohtuvad kõik kolm 20. sajandi riigikorda.</p>	
<p>Uus- Tatari 2,4, 9/1</p> <p>Tatari 4 oli märgitu d ka XX saj töös</p>	<p>20. saj A</p>	<p>A. Uesson (nr 2)</p>	<p>Lenderi tüüpi elamud</p>	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Väärtus seisneb ansamb- lilisuses. Moodustab justkui ühenduslüli tsaariaegse hoonestusega Tatari tänava ja Magasini tänavate vahele. Ruumiliselt intrigeeriv vaheldus peale laia Liivalaia tänavat.</p>	

<p>Liivalaia 41</p>	<p>1903</p>	<p>V. Freiman</p>	<p>Georg Ratasepa maja. Tänaseni kasutusel elamuna.</p>	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Ansamblitugi mälestistele Liivalaia 43 ja Kaasani kirik, hoovis meeelolukad hoovimajad.</p>	
----------------------------	-------------	-------------------	---	---	---

Tsaariaegsed villad ja suvemõisad

Aadress	Ehitusaeg	Arhitekt	Omanik ja/või kasutus	Väärtushinnang ja põhjendus	Foto
Narva mnt 81	19 saj keskel		Pfaffi suvemõisa häärber, täna kuulub Kaitseliidule	VÄGA VÄÄRTUSLIK Väheseid autetentselt säilinud suvemõisaid. Moodustab Lauluväljaku ümbruse varasema hoonestuskihistuse koos naabruses paikneva Rosenbaumi villa (Pirita tee 12) ja	
Narva mnt 91	19. saj II p 1999	Rekonstrueerimisprojekt R. Vaiksoo	Burchardti suvemõis. Ümberehitatud büroohooneks	VÄÄRTUSLIK Ajalooväärtus suvemõisana ja lisaks on tegemist väga hea näitega 20. saj. lõpu rekonstrueerimispraktikast. Moodustab ühtse kihistuse Narva mnt 81 ja Pirita tee 12 hoonetega.	

<p>Pirita tee 12</p>	<p>1911-1912</p>	<p>J. Rosenbaum</p>	<p>J. Rosenbaumi enda maja, hooned oli kaks tk teine Piri-ta tee 10 on tänaseks hävinud. Hoone on täna kasutsuel büroohonena .</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Heimatstiili silmapaistev näide silmapaistvalt arhitektilt. Moodustab Lauluväljaku ümbruse varaseima hoonestuskihistuse koos Narva mnt 81 ja 91 paiknevate suvemõisadega. Kuigi viimase remondiga paigaldati sobimatud plastaknad ja ehitati kinni esifassaadi rõdud, on need taastatavad.</p>	
<p>Toomkuninga 20</p>	<p>1914</p>	<p>J. Rosenbaum ja E. Kühnert</p>	<p>J. Mohrenschildti ja G. Siversi elamu, täna Prantsuse saatkond</p>	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Hea näide neobiidermeieri mõjutustest Eesti arhitektuuris. Koos naabruses asuva mälestisega Toomkuninga 20A oluline tunnismärk tänava kujunemisest esindusvillade piirkonnaks enne I MS.</p>	

VÄÄRTUSLIK ANSAMBEL
10, 10A, 6/1

Tuukri 48, Tuukri põik

VÄÄRTUSLIK

Tuukri ja Karu tänavate piirkond on Tallinna üks kaootilisema hoonestusega alasid üldse. Tuukri ja Tuukri tänavate nurgal olev ansambel eristub siinkohal meeldivalt. Tegemist on n.ö tavatasemel eelmise sajandivahetuse arhitektuuriga (arhitektid N. Thamm ja O.Schott, hooned valminud vahemikus 1890-1903), mille oluline väärtus on just ansambliline tervik. Kuigi ansambli üks ühisjooni – kõrged mansardkatused on hoonetele tekkinud sekundaarselt ja ilmselt ka eri aegadel on tulemus terviklik ja linnaruumiliselt intrigeeriv muidu valdavalt hilisema hoonestusega piirkonnas. Traditsiooniline perimetraalne paigutus tasakaalustab kaootilist ümbrust.

Tuukri põik 10 ja 10A

Tuukri põik 10 A

Tuukri põik 6/1

Tuukri põik 6/1

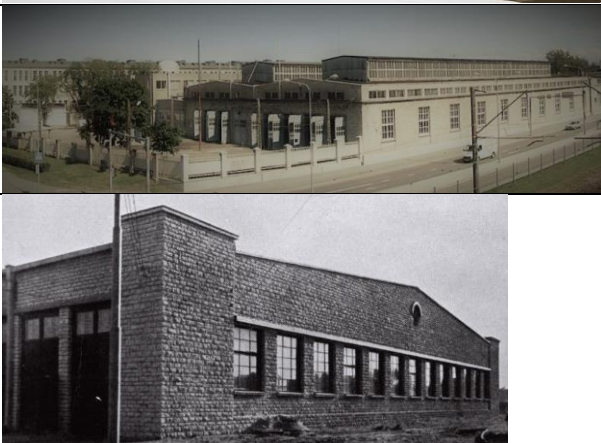
Tööstusarhitektuur

Tööstusarhitektuuri paremik on meil valdavalt riikliku mälestisena kaitstav. Siiski on hulk objekte üle linna, mis vajaksid tähelepanu ja säilitamist. Seda nii meie tööstus- ja arhitektuuriajaloo kui mitmekesise linnaruumi seisukohalt. Tööstusarhitektuuri puhul ei ole sageli kõige olulisem mitte arhitektuurne idee ja terviklikkus vaid pigem materjalikasutus (käsitöenduslik paeladu on efektne ka tänases linnaruumi fragmentaarselt säilitatuna) ja lugu selle juures. Tööstusarhitektuur on kindlasti see valdkond, kus on kõige lihtsam ajaloolist substantsi integreerida uute mahtude ja materjalidega. Tundliku lahenduse puhul võivad sellest nii uus kui vana. On oluline, et paikades, kus on säilinud arvestatav ajalooline substants, ei pühitaks seda kõike uue teelt, vaid proovitaks integreerida uut ja vana. On selge, et nii saab ruumiliselt aga ka atraktiivsusest ligitõmbavamaks keskkonna. Väite tõestuseks on parim näide Rotermann, kus paremini on tööle hakanud just ajaloolised hooned.

Objekt ja lühiajalugu	Aadress	Ehitusaeg	Arhitekt	Märkused	Väärtushinnang põhjendus	Foto
Tallinna Pärmivabrik ehk <i>Revaler Presshefe-Fabrik</i> . Rajatud 1876. 1907 kohandati ümber keskmeiereiks. <i>EW ajal</i> Põllumajanduslik Keskühisus Estonia. Nõukogude ajal Tallinna Piimakombinaat, 1968. a Autotranspordi ja Maanteede Ministeeriumi õppekompleks.	Jakobsoni 14/ Kunderi 15	1880 Ümberehitus 1921, 1930, 1934 jne	Rudolf Knüpffer, ümberehitused E.J. Kuusik, A. Perna, J. Linnakivi	2018.a andmetel ostenud Astlanda Ehituse poolt areendusobjektiks. 2016 arhitektuurikonkurss uushoonestus ele.	AJALOO- VÕI MILJÖÖ-VÄÄRTUS Soovitav säilitada osaliselt paekivimüürid ja mõni väiksem objekt (nt alumisel pildil olev katlamaja koos korstnaga)	

Tallinna veevärgi pumbajaam	Masina 2	1880-1890, samal ajal Tallinna veetorniga	Projekti ei leidnud	Paikneb mälestise Juhkentali Sõjaväehaigla vahetus läheduses.	VÄÄRTUSLIK Terviklikult säilinud hoone, tuleks säilitada tervikuna (ilma pealeehitusteta). Osa Tallinna veevärgi ajaloost	
Riigi viinavabriku ametnike elamu?	Lastekodu 43	1900-1910	Projekti ei leidnud	Paikneb mälestise Tartu mnt 76 kaitsevööndis ja tn-lt aitab see ka säilida.	VÄGA VÄÄRTUSLIK Heas korras näide historitsistlikust tööstuarhitektuurist.	
Riigi viinavabriku tootmis- ja laohoone	Lastekodu 45	1910 II korrus		Paikneb mälestise Tartu mnt 76 kaitsevööndis ja tn-lt aitab see ka säilida.	MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Toetab piirkonna paelaos tööstusarhitektuuri	
Ed. Johansonni paberivabriku tootmishoone koos koopiana üles ehitatud väravaehitisega	Maakri 25	Ca 1909		Võiks kaaluda RKM	VÄGA VÄÄRTUSLIK Ainus säilinud hoone Johansonni Paberivabrikust, piirkonna kui kunagise suure tööstuspiirkonna ajaloo kandja.	

<p>Tselluloositehase juurde kuulunud tootmishoone</p>	<p>Lastekodu</p>	<p>Olemas ümberehitusprojekt aastast 1925</p>	<p>Franz de Vries</p>		<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Võiks säilitada fragmente paeseintest ajaloolise märgina siinsest tööstuslikust minevikust</p>		
<p>Tallinna Tikuvabrik XX saj märgitud ainult torn</p>	<p>Pärnu mnt 142</p>	<p>1922</p>	<p>A.Poleštšuk</p>	<p>Tallinna tuletikuvabrik Julius Trumm ja Ko. Täna kasutusel rendipindadena.</p>	<p>VÄÄRTUSLIK. Senises väärtuslike hoonete valikus märgitud ainult torn. Väärrib tervikuna säilitamist. Lisaks piirkonna ajaloolise mitmekesisuse kandmisele viitab kunagisele tänavavõrgustikule olles omal ajal orienteeritud piki Kullamaa tänavat</p>		
<p>Soojussõlm kodumajanduskooli (Tõnismägi 14, riiklik kultuurimälestis) õuel. Kuna on eraldi kinnistu, siis oluline väärtuslikuna ära märkida.</p>	<p>Tuvi 3</p>	<p>1937</p>	<p>H. Johanson</p>	<p>Kasutusel tehnohoonena</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Osa kodumajanduskooli ansamblist. Väärrib säilitamis tervikuna.</p>		

<p>Juhan Susi nahaparkimise tööstus</p>	<p>Pärnu mnt 132</p>	<p>1932</p>	<p>E.Habermann</p>	<p>Renditavad bürood</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Terviklikult säilinud tööstushoone, mis annab tunnistust tsaariaegse tööstusarhitektuuri traditsioonide jätkust. Säilitada tervikuna sh algne avaderütm.</p>	
<p>Tallinna Filterveevärk Tänane Tallinna Vesi</p>		<p>1923</p>	<p>E. Jacoby</p>		<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Esimene funktsionalismiilming Eesti arhitektuuris ajal kui tööstushooneid projekteeriti veel tsaariaegses traditsioonis.</p>	
<p>Trammidepoo 49.6m pikk ja 31.7m lai trammidepoo mahutas valmides 32 vagunit, mis oli rohkem kui Tallinnas tol hetkel kasutuses oli. Hoone sai II MS-s purustusi, aga taastati</p>	<p>Vana-Lõuna 41</p>	<p>1936</p>	<p>Ins Elmar Möttus</p>	<p>Kasutusel alguses funktsioonis. Näib, et kogu praegune paekivi-osa pärineb sõjajärgsest ajast. Alumiisel pildil olev EW aegne maht paiknes kaugemal.</p>	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Oluline säilitada paekivikehand nii praeguse kasutuse jätkudes kui võimalike uute arengute puhul.</p>	

ANSAMBLID

TUBAKAVABRIKU LA FERME ANSAMBL

Pirita tee 20

Autorid: tehasehoone ins Maximilian Arronet, 1914
Ümberehitus ning 4. ja 5. korrus 1921, Ernst Kühnert
Elamud (2 tk tubakavabriku töötajatele) 1922, arhitekt Artur Perna.

VÄÄRTUSLIK

Tehasehoone iseloomustab hästi 20. sajandi alguse juugendlikku tööstusarhitektuuri, kus hoone tänavaruumi mõjutav väliskujundus pidi vastama linnaruumi sobivusele (sama lähenemist näeme nt Maakri 19/21 tööstushoonete juures. Moodustavad Pirita tee äärses vanema ehituskihistuse. Hooned on hästi säilinud, remondid ei ole küll just eriti pieteeditundelised, kuid põhiline arhitektuurikeel ja mahud on säilinud.

SADAMALAOD I

Lootsi 10/1

Lootsi 10/2

Lootsi 14

Lootsi 10/2

Lootsi 6

Lootsi 6,10,14

Dat: 19. saj viimane veerand.

Peale Tallinna kindluse likvideerimist anti 1873. aastal linnale kogu sisesadam. Piirkonda asuti ehitama arvukaid tööstusettevõtteid ja laohooneid. Lootsi tn kanti jäid suurte kaubafirmade laod (Koch, Schirard, Chayhills, Meyer jt.). Rajati kitsad kanalid merest otse ladudeni.

VÄGA VÄÄRTUSLIK ANSAMBEL

Tüpoloogiliselt ja miljööliselt hea näide 19. saj lõpu laohoonetest ja sadamamiljööst. Lootsi 8 kinnistul paiknevad hooned on kaitse all riikliku kultuurimälestisena. Samas on nende hoonete väärtus just osana kunagisest kompleksist ja ilma hooneteta aadressiga Lootsi 6,10 ja 14 oleks nende väärtus oluliselt väiksem. Hooned on hästi restaureeritud ja moodustavad tervikliku turismipotentsiaaliga oasi sadama piirkonnas. Lootsi 14 on saanud küll sadama poole sobimatu klaasmahu, kuid tegemist on siiski pööratava protsessiga. NB! Tuleks kontrollida mälestiste aadresse. Praegu jääb fotode põhjal mulje, et hooned mida käsitletakse mälestistena ei ole mitte need, mis on mälestised aadressi järgi.

SADAMALAOID II

Poldri 3

Poldri 3

Tuukri 1A

Tuukri 1

Poldri 3, Tuukri 1A ja Tuukri 1

Dateering ja info:

Kuulus ettevõttele Meyer ja Co. Hoonete projekte ei õnnestunud leida, kuid kinnistu toimikus olevast kanalisatsiooniplaanist ilmneb, et 1904. aastaks olid kõik siinkohal märgitud hooned olemas. Väikest paekivi hoonet on nimetatud köögiks. EW ajal kuulusid laod Põllumajanduslise Keskühisusele

VÄGA VÄÄRTUSLIK

Kochi aitade kõrval teine terviklikumalt säilinud laokompleks sadama piirkonnas, mis on vaid murdosa I maailmasõja eelsest arvukatest ladudest ja töökodadest. Meyeri laod peegeldavad oma asetusega piirkonna topograafilist ajalugu – kunagise liigniiske piirkonna hoonestamine 19. saj teisel poolel sai võimalikuks ainult tänu rikkalikule kanalite süsteemile, mis paiknesid mitmel pool hoonete vahel. Kaks väiksemat (Tuukri 1 ja Poldri 3) hoonet peaksid säilima tervikuna, laohoonete puhul on mõeldav liitmine uute mahtudega või peale ehitamine.

SOTSIAAL-JA KROONUHOONED

MARDI SAUN EHK POLGU SAUN EHK IGNATJEVI SAUN

Mardi 1

Ajalugu: Algselt saun, nüüd büroohoone. Juba 19. saj asus seal kroonu saun, mida teati polgu ehk rügemendi saunana. Selle järgi nimetati ka tänavat Polgu, aga ka Rügemendi tänavaks. Hiljem tuntud kui Ignatjevi saun. Mitmes järgus ehitatud hoone.

Dat: 19. saj

Väärtus: VÄÄRTUSLIK

Ajalooväärtus, aga ka meie sotsiaalajaloo ja piirkonnajaloo oluline kandja. Huvitav oma dunaamilise põhiplaani poolest, hea näide kohalikust paekasutusest ja rahvapärasemast juugendikäsitlusest.

DIAKONISSIDE HAIGLA

Pärnu mnt 102

Ajalugu: 1867. aastal asutatud DH üüris samal aastal maja Vogdt'i suvemõisa peahoone Pärnu mnt ääres ja ostis selle järgmisel aastal. Ilmselt oli tegemist puidust tiibhoonega paekivist haiglahoone küljes, mis lammutati 21. saj algul. 1881 valmis uus paekivist haiglahoone L. Christophi projekti järgi, mis on tänaseks hävinenud. 1894 ehitati lisaks kirik R. Engelhardti projekti järgi, mis lammutati 1974 seoses Pärnu mnt viadukti ehitusega. 1912-1914 valmis W. Boustedt'i ja W. Lemm'i projekti järgi uus kolmekorruseline haigla, mis on ainus tänaseni säilinud hoone väga rikkalikust hoonetekompleksist.

Arhitekt: W. Boustedt'i ja W. Lemm

Dateering: 1912-1914

Väärtused: **VÄGA VÄÄRTUSLIK**

Tegemist on silmapaistva näitega nii tüpoloogiliselt (meditsiini ja sotsiaaliajaloo vaatevinklist), asustusajalooliselt – viited piirkonna ajaloole, kui linnaruumiliselt – hoone koos ümbritseva pargiga eristub oluliselt ümbruskonna aguli- ja tööstusmeeleoludest ja annab lisandväärtust haiglahoone taha kerkinud äärmiselt juhusliku paigutuse ja krundiplaneeringutega hoonestusele. Parki võiks selgemini defineerida rekreatsiooni ja rohealana. Hoone väärriks olemuslikult riikliku kultuurimälestise staatust. Senine restaureerimistegevus on küllalt piiteeditundeline olnud.

TARTU MNT SAUN

Tartu mnt 73

Ajalugu: Brandmanni saunana tuntud hoone on ehitatud 1881. aastal Nikolai Thamm'i projekti järgi. Saun alustas tegevust 1882. aastal. Kiiresti kasvavas linnas oli pidevalt puudus pesemisvõimalus-test ja nii oli tegemist vägagi tulusa äriga. Hoone I korrusel olid eraldi meeste ja naiste saunad leiliruumiga ning pesumaja, teisel korrusel eraldi privaatsed pesemisruumid vannidega ja pesumaja triikimine ja kuivatamine. II korruse parempoolses tiivas oli eraldi suur omaniku korter. Arhitekt: N.Thamm
Väärtus: VÄÄRTUSLIK
Sotsiaaljalao ja asustusjalao jaoks oluline teetähis.

KASARMU

Võistluse 4

Ajalugu: uue kasarmu või Roosi tn kasarmuna tuntud kasarmuhoonete kompleks 19. sajandist (1883). Piklik 2-korruseline hoone, mille külge on ehitatud abihooned.

Väärtus:

VÄÄRTUSLIK

Juhkentali ajaloo ja meie militaarajaloo oluline kandja, mitmekesisstab hruštšovkade vahelist linnaruumi.

EW aegsed suured kortermajad

Tallinna EW aegse arhitektuuripärandi kõige väärtuslikuma ja seni kõige vähem kaitstuma osa moodustavad funktsionalistlikud ja esindustraditsionalistlikud korterelamud. Need on meie linnaruumi kõige terviklikum ja arhitektuurilooliselt kandvam osa. Eriti kõrgelt tuleb neid hinnata Pärnu mnt-Tõnismäe ja Roosikrantsi tänavate piirkonnas, kus neid on valdaval määral ja nii moodustavad nad kõige kandvama ja linnaruumi tänaseni selgelt defineerivama osa, mis on olnud aluseks ka piirkonna uushoonestuse kavandamisel. Lisaks käesolevas töös esile toodud hoonetele on terve hulk ka mälestisi, mõned üksikud on ära märgitud ka 20. sajandi väärtusliku arhitektuuri inventeerimise programmis. Just selle hooneliigi kohalt on eelnimetatud uuring väga puudulik ja valitud hooned selgelt äärmiselt juhuslikud.

Hoonetele hinnangu andmisel on silmas peetud eelkõige nende arhitektuurset väärtust, linnaehituslikult on neil kõigil oluline roll kanda. Kõik käesolevas valimis esile toodud hooned väärivad säilitamist/restaureerimist olemasoleval kujul. Eriti oluline on säilitada terrasiitkrohv, kuivõrd see on üks 1930. aastate esindustraditsionalismi üks iseloomulikumaid fassaadiviimistlusi. Fassaadimuudatused ei ole põhjendatud, kõll aga peaks olema eesmärk taastada väärivad puidust välisüksed hoonetel, kus need on aja jooksul asendatud erakordselt sobimatute ja hoonete väärrikusega vastuolus olevate metallustega.

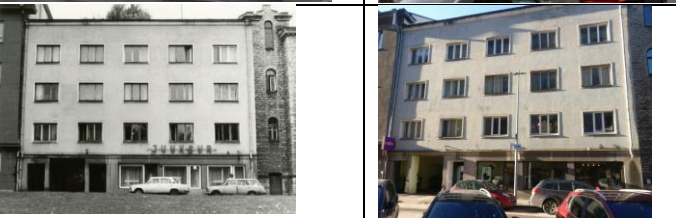

Mis puudutab kesklinna elamute kõige teravamast teemat – korruste peale-ehitust, siis tulenevalt linnaehituslikust situatsioonist (seda peab igal juhul eraldi analüüsima) on see üldjuhul võimalik lisanduva lamekatuselise hoonemahuna, kui hoone fassaad, k.a karniisi osa jääb puutumata ja lisanduv korrus kavandatakse tagasiastega nii, et see jääb tänavatasandilt praktiliselt märkamatuks ja ei püüa oma arhitektuuriselt lahenduselt võistelda olemasoleva hoone arhitektuuriga (kui peaks juhtuma ime ja tulema sellisel tasemel lahendus nagu Coop Himmelblau poolt Viini *Falkestrassele* kavandatud katusekorruse väljaehitus, siis seda tuleks käsitada pigem skulpturaalse objektina ja mitte allutama triviaalsetele linnaehituslikele reeglitele). Otse välismüüridele toetuvad lahendused. k.a hoone tüübiga sobimatud mansardkatused jms on välistatud.

Hoonete renoveerimisel tuleks jälgida ja nõuda järgmisi detaile:

1. välistada odavad metallüksed ja eelistada puidust lahendusi, mis toetuvad kas originaalile või kui selle kohta andmed puuduvad, leida sobiv analoog. Oleks mõistlik koostada näidiskataloog selle perioodi levinumatest ukselahendustest. Koopiaukse teostamine võiks linna poolt ka toetatud olla, sest üldjuhul on tegemist esindustänavatega, mille kvaliteetne väljanägemine mõjutab kogu linnaruumi.
2. Hoonetel kus on olnud kumerad vitriinaknad esimese korruse äriruumidel nõuda nende taastamist. Enamik neist jõuti 1990- aastatel asendada sobimatute lahendustega, samas on esimesed majad juba oma algsed aknad asendanud koopiatega kunagistest.

Aadress	Ehitusaeg	Arhitekt	Kasutus Seisund	Väärtushinnang ja põhjendus	Fotod ja väärtused	
Hariduse 2/ Tõnismägi 3	1938	R. Falkenberg	Ehitatud kui Peeter Kooritsa maja. Kasutusel elamuna. I korrusel äriruumid.	VÄGA VÄÄRTUSLIK Simapaistev esindustraditsionalistlik maja efekitse nurgalahendusega. Sobitub hästi linnaehitusikku konteksti.		
Tõnismägi 3A	1938	E. Sacharias	Ehitatud kui August Naarise Maja. Kasutusel elamuna.	VÄÄRTUSLIK Simapaistev funktsionalistlik maja silmapaistvat arhitektilt. Esinduslikkust lisab terrassiitkrohv.		
Tõnismägi 5B	1930- te kesk- paik	Projektipole õnnestunud leida	endine Sergei Rutkovsky (Rudkovsky) maja. Praegu korterelamu	VÄÄRTUSLIK Funktsionalistlik korterelamu, kus soliidsust püütakse lisada terrassiitkrohvist detailidega soklikorrusel, akende raamistuses ja fassaadi ülaosas. Väga hästi restaureeritud. Hoone arhitektuurikeeles võib märgata sarnasust R. Natuse Kaarli pst 5/7-ga.		

<p>Tõnis- mägi 16</p>	<p>1940</p>	<p>A,Wladov sky</p>	<p>1938 A/S Tõnismäe Kodu. Ees- märk ehita- da 11 kor- teriga elam- u. 1940 juulis osteti hoone Sot- siaalminis- teeriumile. Nõukogude ajal Partei Ajaloo Insti- tuut ja arhiiv. Täna Rahvusarhiiv- vihoidla.</p>	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Lisatud korrus on linnaehituslikult põhjendatud ja ei kahjusta maja väärtust. Arhiivi poolt paigaldatud plastikaknad viitavad paraku mäluasutuse nõrgale ajalootunnetusele. Meie esindustraditsionalistliku elamuarhitektuuri hulgas erandlikult dekoratiivne näide, kus graniidist raskepärane sokliosa vastandub heledatest dolomiitplaatidest fassaadile. Dolomiit oli kallis ja seetõttu mitte nii populaarne kui terrasiit-krohv, seda hinnatavamad on need vähesed säilinud objektid.</p>	
<p>Tuvi 18/ Tõnis- mägi 16A</p>	<p>1933</p>	<p>A.Soans</p>	<p>Kasutusel elamuna. Lisatud kor- rus on linna- ehituslikult põhjendatud ja ei kahjusta maja väärtust.</p>	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Kui esindustraditsionalistlike maju on meie linnapildis arvestataval määral, siis funktsionalism kui esteetiliselt elitaarsem on haruldasem. Ekraanakna ja kumerate nurka-dega eenduv erker ja kumer nurgaga aken sissepääsu kõrval on napid aga täpselt valitud kujundid.</p>	

Tuvi 16	1932,1 938	Algne projekt ins Grasberg, õmberehitus 1938 R. Koolmar	Kasutusel elamuna.	MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Funktionalistlik korterelamu, mille kõige olulisem väärtus on toetav roll kvartali naaberhoonetele (Tuvi 18, Tõnismägi 16). Massiivne kahekorruseline pealeehitus moonutab algset arhitektuuret kompositsiooni.	
Hariduse 11 Oli märgitud ka XX saj töös	1937	E. Habermann	Kasutusel elamuna	VÄGA VÄÄRTUSLIK Lihtsa funktsionalistliku kehandiga hoone, kus esinduslikkust taotleb võimas paekivi portaal. Hoone on v hästi restaureeritud, säilinud on palju algupäraseid detaile.	
Roosi-krantsi 4	1929	E. Habermann	Kasutusel elamuna	VÄÄRTUSLIK Varaseimate funktsionalistlike elamute hulka kuuluv hoone, mis üllatab oma lihtsusega.	
Roosi-krantsi 4C	1937	E. Jacoby	Elamu	VÄÄRTUSLIK Jacoby'likult pisut raskepärane hoone, kus toona moeka esinduslikkuse andsid kontrastsed karniisid (terrasiit?). Kahjuks on see nüanss viimastes fassaaditöodes kadunud.	

Roosi-krantsi 16	1936	E.Sacharias	Äriruumid i korrusel ja elamu.	VÄGA VÄÄRTUSLIK Tüüpiline Sachariase linnamaja. Linnaehituslikult väga olulises positsioonis moodustades koos Pärnu mnt 38,40 ja Hariduse 13 hoonetega silmapaistva ajastule iseloomulikku linnaehitusliku ansambli. Küündimatu pealeehitus viitab olukorrale, kus linnaehituslikult puudus selleks igasugune põhjendus ja lahendust kavandades ei ole arvestatud ei selle hoone ega naabritega.		
Roosikrantsi 7 M. Jervani üürimaja	1930	J. Ostrat	Elamu	VÄÄRTUSLIK Esinduslik korterelamu mis markee-rib üleminekut 1920.-te traditsiooniliselt funktsionalismile. Uks veel hilisjuugendliku kujundusega. Normaalselt restaureeritud.		
Pärnu mnt 21, vasakpoolsed hoone	1937	E. Sacharias	Rendipinnad. Bürood ja kauplused. NB! Pealeehitus ei ole mõeldav!!	VÄGA VÄÄRTUSLIK Kaaluda RKM Silmapaistev erand Sachariase esindustrad hoonete seas, seda nii uut tüüpi aknajaotuse (NB! Ajastuga sobivad tumedad lendid) kui dolomiitplaatidest fassaadi poolest.		

<p>Sakala 7</p>	<p>1938</p>	<p>B. Tshernov</p>	<p>Elamu ja kauplused.</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Heatasemeline esin- dustraditsionalismi näide. Hoolikalt restaureeritud. Lisatud katusekorrus ei ole just elegantne kuid ei ole tänavatasapinnalt märgatav. Tagaküljele eshitatud klaasrõdude maht on märgatav vaid väga üksikutest kohtadest ja tekitab visuaalse dialoogi hoone naabruses oleva Kentmanni 6 uusehitusega.</p>	
<p>Sakala 12</p>	<p>1936</p>	<p>B. Tshernov</p>	<p>J. Ruuse üürimaja Elamu ja äripinnad</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Moodustab kena ansambli vastas paikneva Sakala 7 hoonega. Hästi restaureeritud, eriti tuleb jhhinnata õhtseid tumedate lengidega aknaraame. Välisuks ilmselt millalgi sobimatuga asendatud. Praegune lahendus pole ka eriti õnnestunud.</p>	
<p>Kentman- ni 20</p>	<p>1930</p>	<p>H. Johanson ja F.Adoff</p>	<p>Alfred Kalmu maja. Tänapäeval USA saatkond</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Majas oli 6 suuremat ja 10 väiksemat korterit. Kolm korterit rentisid kohe maja valmides saatkonnad oma esinduste jaoks – majas asusid Ameerika, Rootsi ja Poola saatkonnad. Varane, kohati veel vanamoodnegi näide esinduslikkuse ambitsioonidega linnamajast.</p>	

Kentman- ni 19	1932	K. Tarvas	Kasutusel elamuna. Hoolda- mata	VÄÄRTUSLIK Tln-tüüpi majadega tuntuks saanud Karl Tervase esindus- traditsionalistlik korterelamu. Võib oletada, et algselt oli igal korrusel üks korter. Algupäraseid uksed ja aknad, mis veel 1990 alles olid, on tänaseks asendatud sobimatutega. Kündimatu pealeehitus.		
Kentman- ni 32 A	1935	E. Sacharias	Konstantin Brandies'i üürimaja	VÄÄRTUSLIK Sachariase kortermajade hulgas üks lihtsamaid ja funktsionalistlikuma vormikeelega, kus moekust lisavad aknalindid ja soliidust terrasiitkrohv.		
Tatari 6	1936	E. Sacharias	Äridega üürimaja	VÄGA VÄÄRTUSLIK Klassikaline Sachariase büroost pärijev esindustraditsionalistlik korterimaja. Ajastule iseloomu- likult olid siin elegantsete kume- rate klaasidega äriaknad, mis on alles veel nõukogudeaegsetel fo- todel. Tänapäevaks on need asen- datud sobimatute väiksemate sirgete ruutudega. Samuti on hoonel sobimatu metalluks.		

Lembitu 3	1938	E. Sacharias	Voldemar Vunderi maja	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK</p> <p>Kuuluba E. Sacariase esindustraditsionistlikke üürimajade paremikku. Üks väheseid säilinud hooneid märtsipommitamises totaalset hävinud piirkonnas.</p>	
Kaupmehe 2	1935	A.Perna	Johannes Paaberi maja, 1935 sept ostise selle Eesti Speditsiooni AS	<p>VÄÄRTUSLIK</p> <p>Vanameistri püüe vastata ajastu nõudmistele. Lopsakamad ja magusamad detailid kui enamiku kaasaegsete majades. Väärrib tähelepanu ajastu erandliku ilminguna.</p>	
Tartu mnt 6	1936	R. Natus Skulptuurid O. Goldberg		<p>VÄÄRTUSLIK</p> <p>Tartu mnt 6 ja 7 moodustavad justkui väravad linna sissesõidul. Tegemist on märkimisväärse linnaehitusliku murranguga oludes, kus see siiani kipus sumbuma agulisse väikeste puitmajade vahele. R. Natuse üks väheseid esindustraditsionistlikke elamuid.</p>	

Tartu mnt 7	1936	B. Tshernov	Jaan Tedre maja. Kasutusel elamuna	VÄGA VÄÄRTUSLIK Efektseid nurgalahendusi, mis rõhutavad linnaehituslikku situatsiooni on Tallinna 1930. aastate arhitektuuris vaid mõned. See on üks neist.	
Tartu mnt 39	1938	A. Perna		VÄÄRTUSLIK Pigem romantilisema käsitluslaadi poolest tuntud Perna klassikalisel esindustraditsionalistlik teos. Esimese korruse äriruumidel tunduvad vanade fotode kohaselt olnud ajastule iseloomulikud elegantsed kumerad klaasid, mis on 1990. aastatel väga „prosta“ asenduse saanud ja.	
Tartu mnt 67	1935	1935 K. Treumann	Elamu ja äriruumid I korrusel	MILJÖÖVÄÄRTUS Omas ajas suhteliselt vanamoodne. Toetab Tartu mnt varasemat urbanistlikku kihistust, mille moodustavad kõrged tsaar- ja EW aegsed üürimajad.	

<p>Tartu mnt 68</p>	<p>1924 1931</p>	<p>E Haberman W. Solntsev lisab algelt kahekorru selisele hoonele veel kaks korrust</p>	<p>J. Otsa üürimaja Elamu ja ärituumid I korrusel</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Traditsionalistlik üürimaja, tähelepanuväärseks detailiks teemantkvaadritega esimene korrus, milles võib näha ekspressionismi- maigulits väljenduslaadi. Arhitektuuriajaloo seisukohalt on huvipakkuv ka hoone „kasvatamine“ viisil, mis hiljem fassaadis loetav pole.</p>	
<p>Tartu mnt 71</p>	<p>1936</p>	<p>K. Treuman n</p>	<p>K. Lepbergi üürimaja</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Traditsiooniline esindustraditsionalistlik maja. Huvitava detailina torkab silma, et Tallinna toopi majadega tuntust kogunud Karl Treumann (hiljem Tarvas) kasutas korterites samu plaanilahendusi, mis odavamates eeslinnamajadel. Asukoha ja fassaadi esinduslikkus ei muutnud tegelikult elamisviisi.</p>	
<p>Liivalaia 3</p>	<p>1938</p>	<p>R. Koolmar</p>	<p>Arthur ja Selma Sprenk'i üürimaja</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Heatasemeline traditsiooniline esindustraditsionalistlik üürimaja.</p>	

Ravi 2	1937	B. Tshernov	Julius Ruuse elumaja	VÄÄRTUSLIK Pisut tagasihoidlikuma nurgalahendusega hoone (piirkonnas ei olnud esinduslikkuse nõuded sedavõrd kõrged, kui linna peatänavatel). Kandev roll piirkonna EW aegsete kivist korterelamute kihistuses.	
Ravi 17	1936	E. Sacharias	Johannes Topsi üürimaja	VÄGA VÄÄRTUSLIK Heal tasemel funktsionalistliku maiguga üürimaja . Hästi restaureeritud.	
Koidu 113A üürimaja	1939	B. Tshernov	Nelja omaniku poolt ehitatud üürimaja.	VÄÄRTUSLIK Mõnevõrra erandlik üürimaja, kus kohtuvad Tallinna maja tüüpi mahukäsitlus ja asukohast ning materjalist tulenev kesklinnalik vääriskam arhitektuurikäsitlus (samas ei nõutud siin terrasiitkrohvi).	
Koidu 113 B	1939-1940	B. Tshernov	Pr Luc Aleisi üürimaja	VÄÄRTUSLIK Funktsionalistlik kortermaja, kus vääriskust lisavad kunstgraniitkrohvist aknaraamistused ja portaal esifassaadil. Moekad nurgaknad ja kumerad liigendused tagaküljel.	

<p>Narva mnt 10</p>	<p>1939</p>	<p>E. Sacharias</p>	<p>Ernst Aringu maja. Põles sõjas seest tühjaks, taastati</p>	<p>VÄGA VÄÄRTUSLIK Ühelt poolt märk urbanistlikest arengutest – nii suured, mitme trepkojaga majad ei olnud veel sugugi igapäevane nähtus, teisalt aga pätis esindusliku linnaruumi kujundavate taotluste realiseerumine. Legendaarne Narva kohviku maja.</p>	
<p>Aedvilja 4</p>	<p>1938</p>	<p>K. Treuman n</p>	<p>A.Kaunis-maa üürimaja</p>	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Huvitav näide, kuidas on püütud sobitada ansamblisse kolm aastat varem valminud Narva mnt 15-ga. Arhitektide erinev tase saab hästi ilmsiks. Oluline linnehituslikult toetav roll Narva mnt 15 ja 17 ning Karu 18/ Aedvilja 1 (mälestis) hoonetele.</p>	
<p>Karu 14</p>	<p>1936</p>	<p>K. Treuman n</p>	<p>Alma Margevitshi elumaja</p>	<p>MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Eelkõige toetav struktuur EW aegsele kihistusele väga hehtilise hoonestusega Karu tänaval.</p>	

Narva mnt 15 Anton Suklese üürimaja	1935	Alfred Kehva	Elamu ja äripinnad	VÄÄRTUSLIK Esinduslik üürimaja, mille arhitektuurikeel viitab, et algelt oli ehk hoopis terrasiitkrohv kavas. Hästi restaureeritud. Lisatud katusekorrus igati viisakas.		
Narva mnt 17	1940	E. Sacharias		VÄÄRTUSLIK Esinduslik üürimaja. Klassikaline esindustraditsionalistlik korterelamu, mis illustreerib hästi omaaegset esindustänavambitsiooni. Intelligentne pealeehitus.		
Narva mnt 18	1939	E. Sacharias	Johannes Freybachi üürimaja	VÄÄRTUSLIK Esinduslik üürimaja. Klassikaline esindustraditsionalistlik korterelamu, mis illustreerib hästi omaaegset esindustänavambitsiooni. Suhteliselt intelligentne pealeehitus.		
Paldiski mt 23A	1935	E. Teinburk	Anton Villbergi üürimaja	VÄÄRTUSLIK Funktsionalismisugemetega korterelamu, hoovi pool reelingrõdudega.		

Pärnu mnt 43 Kirill Molodsovi üürimaja	1932	B. Tshernov		MILJÖÖ- ja AJALOOVÄÄRTUS Omaette tüüplahendus B. Tsernovi majade, kus ülemine korrus astub tagasi, kas ainult tagakõljel või mõlemal pool ja võimaldab luua rõdud, mis toonastes kortermajades olid pigem erandlikud. Sarnased leiab ka Koidu 113A, Vilmsi 45A jm		
Villardi 23	1937	A.Kehva	Simeon Tsõpukovi üürimaja	VÄÄRTUSLIK Funktsionalistlik elamu kaarja nurgalahendusega, mida ilmestab lintaknamotiiv. Hea näide. Intelligentne pealeehitus linnapoolsel hoonetiival.		
Villardi 24	1937	K. Treuman n		MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Oluline toetav roll väätusliku Villardi 23 jaoks. Lihtsate vahenditega saavutatud nurgalahendus äralõidatud nurga näol.		

EW aegsed väiksemad korterelamud ja villad

Aadress	Ehitusaeg	Arhitekt	Omanik, kasutus	Väärtushinnang ja põhjendus	Foto
Masina 9	1922	E. Kühnert	Tselluloosivabriku direktori Harwoodi elamu.	MILJÖÖ- JA AJALOOVÄÄRTUS Oluline ajalooline lisand tselluloosivabriku tootmis- hoonete kompleksile, mis annab aimu linnaehituslikest arengutest EW alguses.	
Ravi 15	1924	Artur Perna	Aleksander Rist'i üürimaja	MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Olulise arhitekti kavandatud äärelinnastiilis korterelamu hilisjuugendlike kujundusvõtetega. Renoveerimisel kasutataud peamiselt sobimatuid materjale ja võtteid,	
Tatari 1	1923	E. Kühnert	Hans Vinnali maja	VÄÄRTUSLIK Omas ajas mõnevõrra kuriooselt dekoratiivse mansardkorrusega hoone (Kühnerti roll tegelikult katusekiorrus ja ümberehitus, alumised korrused tsaariaegsed) toetab linnaehituslikult Tatari 7 hoonet säilitades nii tänavaruumi mitmekesisuse ja piirkonna vanema hoonestuskihistuse	

Luite 8, Vee 6	1939	Erika Nõva, rekonstrueerimisprojekt 1986 Raine Karp	Eramu	VÄÄRTUSLIK Talutraditsionalismist lähtuv eramu meie esimeselt naisarhitektilt. Kahjuks ei õnnestunud leida algset projekti, kuid ilmselgelt on Raine Karp algmaterjaliga väga delikaatne olnud ja hoone säilitanud oma „Nõvaliku“ käekirja. Arhitektuuriselt üsna igavas Luite piirkonnas tõeline pärl.	
Endla 19	1934	E. Sacharias	Eramu, endise aadressiga Varblase 6	VÄÄRTUSLIK Silmapaistva arhitekti, kes tuntud peamiselt kortermajade poolest, eramu. Põnev jälg sõjas palju kannatada saanud piirkonna asustusajaloost.	
Liivalaia 39	1924	A, Oklon	Elamu, omas ajas suhteliselt vanamoodne, kuid sobitub hästi naaberhoone tega.	MILJÖÖVÄÄRTUSLIK Ansamblitugi mälestistele Liivalaia 43 ja Kaasani kirik.	

<p>Jakobi 17</p>	<p>1937</p>		<p>Pagari-töökoda ja korter II korrusel.</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Esindustraditsionalismi sugemetag segahoone. Tüpoloogiliselt hea näide väikeettevõtluse ja eluaseme ühendamist. Rikastab piirkonna arhitektuurset paletti.</p>	
<p>Suur-Ameerika 18</p>	<p>1928</p>	<p>H. Johanson</p>	<p>Ehitatud Ado Anderkopi villaks, täna kiirabi tugipunkt</p>	<p>VÄÄRTUSLIK Silmapaistva arhitekti n.ö reateos. Linnaehituslikult haagib naabritega, mis moodustavad kena läbilõike 20. sajandi esimesest poolest.</p>	

EW aegsed avaliku funktsiooniga hooned

Adress	Ehitus-aeg	Arhitekt	Omanik ja/või kasutus. Muu info	Väärtus-hinnang ja põhjendus	Foto
Maneezhi 4	1940	A.Valamaa	Tallinna Pandimaja. Uus lisakorpus kõrval asunud hoonele. Nõukogude võimu saabudes anti üle arhiivile.	MILJÖÖ JA/VÕI AJALOO-VÄÄRTUS Esindustraditsionalistlikus vaimus kantud hoone nn üleminekuajast. Seisund hea.	
Hariduse 8	1939	A. Jürvetson	Endine kodumajandusinstituut. Täna kasutuses Prantsuse Lütseumi algklasside hoonena	VÄÄRTUSLIK Paefunktsionalis mi ideid kasutav esindustraditsionalistlik haridusasutus. Seisund hea	

Tõnismägi 11	1904 jne		Hoone valmis 1904.a algsest 2-korruselise elamuna. 1921.a ostis selle EW Haridus-ministeerium.1930.-tel lisati 2 korrust ja suur aken sissepääsu kohale. Hiljem lisati veel üks korrus. Ministeerium kolis välja 2019.a.	Väärtuslik Omanäolise arhitektuurse lahendusega, mis paljuski tin-gitud mitmetest ehitusjärgudest. Hästi säilinud.	
Sakala 4	1936	E.J. Kuusik	Eesti Maakrediidiseltsi elu- ja büroohoone. Täna Eesti Panga kasutuses. Ümberehitatud	VÄÄRTUSLIK Tuntud arhitektid esindustraditsionalistlik hoone. Kuulub Eesti Panga ajalooliste hoonete kvartallisse.	
Tartu mnt 51	1939	Projekti ei õnnestunud leida	Tallinna Garnisoni komandantuuri staap. Fassaadil oli J. Raudsepa skulptuur Sõdur, katusekarniisi kohal vapp kolme lõviga (täna alles vaid skulptuurinisch ja vapialus).	VÄÄRTUSLIK Silmapaistev esindustraditsionalistlik administratiivhoone. Oluline sõjajaloo sümbolhoone.	

Kesklinna linnaosa piiridesse jäävatest mälestistest

Käesolevat tööd koostades selgus mõningaid segadusi aadressidega ka kesklinna linnaosa piiridesse jäävate mälestistega.

Reg nr	Aadress ja nimetus registris	Tegelik(ud) aadress(id)	Probleemi kirjeldus
3126	Raviasutuste kompleks Tõnismäe 5	Hariduse 8, Tõnismägi 5/Hariduse 6, Tõnismägi 5A	Registrisse lisatud piltide järgi otsustades käsitletakse mälestistena ka hooneid Hariduse 8 ja Tõnismägi 5A, samas registris oleva aadressi järgi need kaitse all ei ole. Mõlemad hooned (Hariduse 8 ja Tõnismägi 5A on selle tõttu lisatud ka käesolevasse töösse)
8827	Elamu Toom-Kuninga 18	Toom-Kuninga 20A	Registri aadressi lahtris on küll märgitud ka õige aadress, kuid vale aadressi kajastumine hoone nimetuses on selgelt desorienteeriv
8162	Laohoone fassaad Lootsi t 8 (end kinnistu 304D hoone A/B)	Lootsi 8	Mälestise kirjelduses ja fotodel on juttu 1-st hoonest, selle aadressiga on aga kolm hoonet, neist kõik selgelt olulised kompleksi osad.
8163	Laohoone fassaad Lootsi t. 8 (end. kinnistu 304D hoone C)	Lootsi 10	Esmalt on vale aadressi kajastumine nimetuses selgelt desorienteeriva ja lisaks on sellel aadressil kaks hoonet, mis mõlemad on väärtuslikud.